

Ceâlaivue'jj kaart'tõs päärna da piârri vue'jjest

Vuâlla 6-ekksaž päärnaivui'm da piârrjivui'm reâuggai ämmatnee'kk

Päärna da piârri ceâlaivue'jj kaart'tõs vie'kkat tobdsted päärna da piârri pue'rrvââjmmõ'sše vaikkteei raaj'jid de vuei'tlvaid tue'rj taarbid. Kaart'tõõz vuäitt altteed kii täättas soti -ämmat-tuâjjlaž da tøn veäkka vuei'tet suâvtõöllâd päärnže da piârja suâppi tuârjjumšid.

Päärnain da piârjin aa'sšid da kōõčcmōõžžid mōõnât čōõđ mainstâtee'l vuõinnlōõttmōõžžâst de vuei'tlvaž ouddpeâmm oudsteei va'sttee jiijjâs kōõčcmōõžžid keerjlânji. Ö'htekeässmōõžž sagstōõllmōõžžin vuei'tet ta'rkstōõllâd piârjin õõutsââ'jest le'be vuâ'pstōõgg tiõrvâsvuõttthoi'ddjee'jin le'be määngsuârggsaž jooukâst/säimmōõžžâst.

Lomaakkâst liâ jiânnai kōõčcmōõžž ij-ga jōrddmōõššân leäkku jie'lled juõ'kk kōõčcmōõžž piârjin čōõđ, gu ämmat-tuâjjlaž va'lljad vuäkka mie'rrmeâldlaž kōõčcmōõžžid da räâjj tōin ää'sšmeâldlaž ke'rjjumšid. Kōõjjōslomaakk vuäitt äü'kkēed määng õhttvuõđâst de määngain vuõinnlōõttmōõžžin.

Lomakk lij vuäžžamnalla še sää'mkiõlin.

Kōõčcâmlomakk nârrai kuõ'i'test vue'zzest:

1. vue'ss "Vuâmmšet tue'rj taarb" (Kii täättas soti- ämmat-tuâjjlaž vuäitt äü'kkēed kōõčcmōõžžid piârri ceâlaivue'jj kaart'tem tuâr'jjen).
2. vue'ss "Ouddteâttnoormõš tu'tk'keemârvvtōõllmōõžžii pääi'kest (tiõrvâsvuõttthuâl ämmat-tuâjjlaž)"

1. Vuâmmšet tue'rj taarb (kii täättas soti-ämmatneķ)

- Vue'kk-kartt (kowveet äävai vue'jj, mōõn diõtt leät raajjmen tän täär'kab ceâlaivue'jjkaart'tõõz)
- Änn'jōžvue'jj kovvõs
  - » Ceâlaivue'jj čiolgummuš
  - » Puârrazvuõtt
  - » Doom vuâkkōõz, raaj da sutkkrytmm
  - » Ouddpeâmm'mõš
  - » Pääđäi'ğđ da taaurõõžž, piârkkōskkvuõđ
  - » Doom da ouddpeâmm õhttsažtuâjj
- Ouddpeâmm kovvõs päärna vue'jjest
  - » Vue'kk-kartt
  - » Tue'rj taarb da tuâr'jjtââm
- Plaan juätkast
- Miâsttmõš
- Kaart'tõõz raajjmōõžžâst liâ leämmaž mie'ldd (nōmm da status/ämmatnōmmõk)

2. Ouddteâttnoormõš tu'tk'keemârvvtōõllmōõžžii pääi'kest (tiõrvâsvuõttthuâl ämmatneķ)

- Öhttvuõtt-teäđ
- Piârri argg
- Päärna tän poddsaž täimmamoodd vue'kk
- Päärna tän poddsaž tiõrvâsvuõtt
- Ouddpââ'j
- Ä'lddsoogg puõccmōõžž da ouddnemnallšem va'žžtõõz
- Kaart'tõõz raajjmōõžžâst liâ leämmaž mie'ldd (nōmm da status/ämmatnōmmõk)

Vuâmmšet tue'rij taarb pälggsest (vuâpstöög tiörvâsvuõtthoi'ddjeei)

VUE'ĶĶ-KARTT

- Tãn poddšaz vue'jj vuâ'nkös kovvös jiijjad saa'nin (möözz leä'p ää'n tä'st)
- Peäggat jiijjad saa'nin huöläst/vue'jjest, kää'tt lij pohttam tãn po'dde (kovvööl huöl/vue'jj da pešttmööžž de kovvööl, möözz kiöččak tøn huöllân, kää'tt öölgat ta'rkstööllmööžž)
- Kovvööl huöl/vue'jj da pešttmööžž de kovvööl, möözz kiöččak tøn huöllân, kää'tt öölgat ta'rkstööllmööžž)
- Mii lij huöl lââ'ssen jiijjad/tij tãn poddšaz pââimös tobddmöš da möözz?
- Kovvööl tuöivvâad pâärna/piârri vue'jj tuârjjumšen da möözz tuäivv'ved taid tue'rij kuânstid?

ÄNN'JÖŽVUE'JJ KOVVÖS

Ceâlavue'jj čölgummuš

- Ķeäin pâärnaž/nuör jeälast?
- Ķeäk pâärna/nuör piârrija ko'lle?
- Piârri äâ'nnem kiöll aargâst (dommkiöll)öll)
  - » lää'ddkiöll » ruöcckiöll
  - » tâ'vsää'mkiöll » engglöškiöll
  - » aanarsää'mkiöll » jee'res, mii?
  - » nuörttsää'mkiöll
- Möön jee'res kiöl/suöm piârriest mainstet (määngkiöllsažvuött)
  - » lää'ddkiöll » ruöcckiöll
  - » tâ'vsää'mkiöll » engglöškiöll
  - » aanarsää'mkiöll » jee'res, mii?
  - » nuörttsää'mkiöll » suömm, mainstemkiöll, mii?
- Mä'htt piârri arggrytm de poormööžž, vuäddmöš da liikkummuš o'nnste?
- Mu'vddem someäi'j kuöskki vue'jj tij piârriest liä? Mâkam vuâkköözid leät suâppâm piârriest pâärnavui'm? Mä'htt seu'rje'ped pâärna äâ'nnem somesiisköözid?
- Mä'htt tij piârriest leät välldam lokku pâärna da puârri ri'ttjeei viö'sslöövvmööžž?
- Mä'htt tij vie'ttje'ped ääi'j ööutsââ'jest piârriest, mâkam nää'll tee'st liä?
- Mâkam sagstööllâmöhttvuött pâärnai da puârri kööskâst lij? Maainast-a pâärnaž jiijjâs jorddmööžžin, huölin da pe'cllin?
- Möök liä tij piârri raavâsvuöđ? Möök liä pâärna raavâsvuöđ?
- Aargâst šöddâm muttâz, kook vueitte vaikted da kuâsttjed pâärna aargâst?
- Mu'vddem tue'rij taarb tee'st liä tãn poodd piârriest?
- Mâkam kääzzköözi kööskâst tuäivcid tuejjeem öhttsažtuâj piârri aa'sšin?
- Mâkam tu'tkköözid pâärnze liä rajjum ju'n ääi'jben (psykoloog, sârnamterapia, tâimmamterapia)?
- Möön vee'rd tij puârri äânnve'ted alkohool le'be jee'res peä'ncid neä'ttlest?
  - o Änne-a pâärna vue'bb, vii'llj, ää'jj le'be ääkk peä'ncid? Kuâsttai-a tät tij piârri aargâst?

Puä'resvuõtt

- Mä'htt tij puärrsen vääjve'ted da måkam lij tij ceälaivâäjmmõš ää'n?
» HO'HSSE! Muu'st taarb mie'ldd ta'rjjeed ohjjuum jiõčchääid da ohjjäd taarb meäldlaid jee'res kääzkköözzid
- Måkam tue'rij leä'ped vuäžžam puärrazvuõ'tte?
- Måkam tuä'rjj tee'st lij ää'n puärrazvuõ'tte?
- Måkam tue'rij taarbše'ped puärrazvuõ'tte?

Doom vuäkköözz, raaj da suutkrytmm

- Mä'htt tij piärrjest poorrâmpoodd teäuddje, mu'vddem vue'jj tee'st liä tõ'st? Päärr-a päärnaž/nuõrr mie'rrkõskksânji? Liä-a poorrâmvue'jjest möök-ne huõl?
- Mu'vddem liä päärna/nuõr jeä'kkesrutiin da vuäđđjem vue'jj? Määnn-a päärnaž/nuõrr ääi'jeld vue'đđed? Vuäđđ-a nokk? Tuejje-a vuäđđjemääi'j reeidaid doomâst? Mä'htt tue'leskâccjummuž o'nnste?
- Mä'htt ouddne aarg tääim? Mä'htt kov'e'čik päärna/nuõr tääimmamoodd (psyklaž, fyslaž, sosiaal'laž, kognitiivlaž)?
- Leä'ped-a vuämmšam jeä'rdõõzzid päärna/nuõr tääimmamooddin jee'res pirrõõzzin (jm. domm, säjjsažhuäl juäggas, ouddpeämm, staa'rjõõzz)?

Ouddpeämm

- Mä'htt tuu miõläst päärna pei'vvpõörtâst määnn?
- Måkam miõlin päärnaž vuälgg tue'lää pei'vvpõ'rtte?
- Måkam miõlin päärnaž lij häiddpeei'v mænna?
- Liä-a päärnast taaurõõžž pei'vvpõörtâst?

Pääđäi'gğ da taaurõš- da piärkõskkvuõđ

- Mäi'd päärnaž tuejjad pääđääi'jest? Liä-a tä'st huõl?
- Liä-a päärnast šiõgg kõskkvuõđ taaurõõžživui'm da sooggin?
- Toobdak-a päärna taaurõõžžid da sij puärrsid?
- Måkam aa'sšid tuejje'ped pääđääi'jest õõutveäkka päärnain?
- Måkam pääđääi'j kuõskki vuäkköözz tee'st liä päärnain?

Doom da ouddpeämm õhttsažtuäj

- Mä'htt vuei'nnve'ted õhttvuõttäänmmõõžž ouddpeämmain da haale'če'ped-a tõõzz möõn-ne muttâz?
- Mä'htt päärna vuei'tlvaž tue'rij taarbid liä ouddpeämmast va'sttääm?
- Le'čči-a tarbb õhttsaž smiõttmõ'sše da sagstõõllämtuärjja päärna šõddummša õhttnee'l ouddpeämmain?

OUDDPEÄMM KOVVÕS PÄÄRNA VUE'JJEST

Vue'kk-kartt

- Tån poddсаž vue'jj vuä'nkõs kovvõs jiijjad saa'nivui'm (mõõzz leä'p ää'n tä'st)
- Peäggat jiijjad saa'nivui'm jiijjäsnallšem huõlâst/vue'jjest, kää'tt lij pohttam tån po'dde (kovvõõl huõl/vue'jj da pešttmõõžž de kovvõõl, mõõzz kiõččak tån huõllân, kää'tt õõlgat tä'rktõõllmõõžž).

Taurõškõskkvuõđ da siõrrmõš

- Liä-a päärnast pei'vvhååidast taurõõžž?
» Kuâsttje-a tä'st mõõk-ne va'žžtõõzz?
- Mä'htt se'rddemvue'jj mä'nne päärnast pei'vvhååid aargâst?
- Mä'htt pâstt õhttu jiõččines siõrrâd? De mä'htt jooukâst jee'res päärnaivui'm?
- Mu'vddem siõrid päärnaž seârr miõllsubun?

Tue'ry taarb da tuä'rjjtåaim

- Lij-a päärna šõddmõš da ouddnummuš ouddnam vuõ'rddumnalla? Jõs ij, mu'vddem va'žžtõõzz tä'st kuâsttje?
- Mu'vddem jooukâst päärnaž lij ouddpeâmmast da måkam ohjeeiresuurs to'ben liä?
- Vuäinlmõš päärna raavâsvuõđin da resuursin de va'žžtõõzzin da vaiggâdvuõđin?
- Kovvõõl päärna tue'ry taarbid da mä'htt tõk liä kaart'tuum
- Peäggat, måkam tuärjjumšin päärna tue'ry taarbid leät va'sttääm da mõõn kuu'kk täid leät čõõđtam
- Puärrsid uvddum tuä'rjj, måkam?
- Kovvõõl päärna tue'ry taarbid da mä'htt tõk liä kaart'tuum

Plaan juätkast

- Kõrjeet õ'httekeässmõõžž sagstõõllmõõžžâst da tõ'st kii tuejjad da mäid, mä'htt ouddnet da ärvlõõđât vue'jj.

Kaart'tõõzz raajmõõžžâst liä leämmaž mie'ldd (nõmm da status/ ämmatnõmmõk)

Ouddteâttnoormoš tu'tkĳkeemärvvtööllmööžži puött (tiörvâsvuöttthuâl ämmatneĳ)

HO'HSSE! Taarbšum loo'vid kōōjjät aalgäst

ÖHTTVUÖTT-TEÄĐ

Piârri öhttvuött-teäđ

- Päärna nõmm da persontiött, addrös, pääštnâamar da -täimmpäi'ĳĳ, klasstää'ss
- Huölteei 1 nõmm da persontiött, te'lfon-nâamar, ne'ttpääštaddrös, addrös, pääštnâamar da -täimmpäi'ĳĳ (jös jee'res gu päarnast), ämmat
  - tuâjvue'ĳĳ (tuâjast, tuâjite'mes, vue'ssäiggsaž; pei'vvtuâjj, vuârrtuâjj, vue'sspei'vvtuâjj djn.)
- Huölteei 2 nõmm da persontiött, te'lfon-nâamar, ne'ttpääštaddrös, addrös, pääštnâamar da -täimmpäi'ĳĳ (jös jee'res gu päarnast), ämmat
  - tuâjvue'ĳĳ (tuâjast, tuâjite'mes, vue'ssäiggsaž; pei'vvtuâjj, vuârrtuâjj, vue'sspei'vvtuâjj djn.)
- Piârvue'ĳĳ
  - äävlett
  - veä'ncc
  - rätkkjam (kuä'ss lij rätkkjam?)
  - ođđpiâr (kuâbbast puârrest da ĳeäk täazz ko'lle, nõöm da šöddâmee'jj)?
  - sâjjsažpiâr
  - jee'res, mii?
- Huölteeivuött
  - öhttsažhuölteeivuött (kuâbbaž lij â'lddpuârresab/ ougglöspuârresab, vuöinnlööttämriâššmööžž, lij-a ougglöspuârrest låä'pp vuöinnlööttmööžžid/ tu'tkkummšid)?
  - öhttuhuölteeivuött (kuâbbast)?
  - jee'res huölteei, ĳii (nõmm da öhttvuöđteäđ)?
- Viillji da vue'bbi nõöm da šöddâmee'jj
- Jeärraz piârrjest jâlstei (vi'llj- da vuä'bb-beä'l, jeärraz vuörâsoummu le'be ruäđ dj.)
- Liâ-a piârri norrözzâst leämmaž muttâz, mäkam da kuä'ss?
- Päärna vuei'tlvaž vuârrjälstummuš kuhttu puârrez â'rnn?

Ouddpeämm öhttvuött-teäđ

- Pei'vvhäiddpäi'ĳĳ nõmm
- Ouddpeämm öhttvuöttoummu nõmm, te'lfon-nâamar da ne'ttpääštaddrös

Jeärraz piârri mie'ldd joo'tti ämmatnee'ĳĳ

- Ämmatnõmmök da öhttvuött-teäđ

TUÂGGAŽTEÂÐ

Piârri argg

- Liâ-a piârrjest leâmmaž jönn jie'llma vaikkteei muttâz da / le'be siirdcööttmööžž pääi'kest nobba?
  - » Mâkam da kuä'ss?
- Mâkam liâ tij piârri â'ldd- da tuä'rjsäimmööžž?
  - » Ķeäk liâ mie'ldd täin säimmööžžin?
- Kovvööl piârri vuäđđaaarg da öhttsaž tuejjummuž
- Kovvööl tij piârri viökkvaarid da raavâsvuöđid
- Mõõn vee'rd vie'ttje'ped päärnain/nuõrin kueit kōskksaž ääi'j le'be ööutsââ'jest piârrjen neä'ttlest?
- Mâkam kääžkōžž päärnain/nuõrin da piârrjest liâ leâmmaž da liâ ää'n äännmööžžâst?
- Liâ-a piârrjest akkei jïöggsaž da/le'be fyyslaž viögg äännmööžž? (jös lij, kovvööl, mä'htt töt öcndâätt)
- Mõõn vee'rd tij puärraz äänne'ted alkohool le'be jee'res peä'ncid neä'ttlest?
  - » Ä'nne-a päärna /nuõr vue'bb, vii'llj, ää'jj le'be ääkk peä'ncid?
- Mâkam lij tij puärrsi vääjimöš?
- Mâkam lij piârri tue'rj tarbb?
  - » Leä'ped-a vuäžžam ju'n mõõn-ne tue'rj?
- Jös puärraz reiddlä'stte/ liâ rätkkjam
  - » Mä'htt puärrsi šöddeemvue'ij sue'ppe ö'hte? (liâ-a öhttsa/ čäärnee)

Päärna tän poddsaž täimmamoodd vue'kk

- Kovvööl päärna/ nuõr raavâsvuöđid da resuurs aargâst
  - » Mä'st tobdstak täid raavâsvuöttân da resurssân?
- Kovvööl, mii Ķeäss päärna/ nuõr miöl da suu pääđääi'j tuejjummsid/staarjööžžid aargâst
- Mä'htt päärnaž/ nuõrr spraavdâätt puö'tti juö'kkpeivvsaž tääimain ää'n:
  - » vuäđđmōš da kâccjummuš (suutkrytm, vuäđđjummuš, nâkkar kvalite'tt, kuärssmōš, kâccjemäi'gğ dno.)
  - » tue'les- da jeä'kkestâaim (jeä'kkesveär, paa'ni pōössmōš, pōöžžööttmōš, siängâst vō'll'jummuš, sie'ngğge mõõnmōš dno.)
  - » teävööttmōš
  - » hygieniahäiddmōš/ nuu'žniktâaim
  - » poormōš/ stuällööttmōš
  - » jiijjâs tä'vvrin huöl äännmōš
  - » ääi'j äblkâsttmōš
  - » doom äälgpeä'lnn liikkummuš da ä'sšeem
  - » someäi'gğ, o'nnast-a loopptummuš; vaarr häätlaž siiskō'sse, speällai ää'kkraaj (jös äänn)
  - » vaarâst mõõnnâd häätlaž sii'skid, siõri ää'kk-raaj (jös siõr)
  - » psyyklaž oudldöžž: miöl da jâlstöött-mööžž kuōskki ää'sš, tobddi tuö'llstööllmōš
  - » sosiaal'laž tääid, sosiaal'laž vuärvaikkōs da taauröžž: Liâ-a taauröžž, määžž-a jeänab öhttu avi jooukâst, jeärrsi lokku välldmōš, puärraz da päärna kōskksaž kōskkvuöđ, vii'llji da vue'bbi kōskkvuöđ, jee'res piârrja miärkkteei piärkōskkvuöđ
  - » jee'res kiöldlaž jie'llemtoobdâlm:
    - » piärviökkvää'ld kiččlâsttmōš/ vuäinnmōš
    - » Ķeeu'summuš
    - » huölte'mesvuött
    - » hue'neldâännmōš

Päärna tän poddsaž tiörvasvuott

- Lij-a päärnast/nuöräst mii-ne puöccmõš, vââ'kk, taalkummuš le'be mii-ne jee'res tiörvasvuottte da/ le'be taimmamo'dde vaikkteei ä'sš? Mii töt lij da mä'htt töt vaikat päärna taimmamo'dde?
- Kooll
- Vuäinnmõš
- Lij-a päärna jie'llmest šoddâm stre'sstää'zz lââ'zzteei ää'sš (jie'llem-muttâz, keeu'summuš, mõontummuš, puärssi rätkkjummuš, traumaattlaž ää'sš, hue'neldânnmõš dno.)? Mõök tøk liä da mä'htt tøk kue'stte päärna täämain da jie'llemvue'jjest?

Ouddpää'j

- Kovvõöl vue'rddemääi'j da šoddummuž (vue'rddemääi'j pešttmõš, vuei'tlvaž komplikaatio, vuei'tlvaž talkkummuž, tääbbač puälddmõš da peä'nci äännmõš vue'rddempooddâst, vuälorgaanšoddummuš/sektio, šoddâmteädd da -öllävuott, siõ'me vâäjimõš takainalla, mäi'd-ne jee'res dno.)
- Kovvõöl siõmäžpodd (vue'ddemrytm, poormõš, kontakta välldmõš, mäi'd-ne jee'res dno.)
- Kovvõöl päärna motorlaž šoddmõõžž (pie'jjmõš, peäkkmõš, tue'rj vuästa käggõttmõš, vä'zjed mä't'tõöllmõš; finmotoriikk le'be kiõdivui'm tuejjeem aa'sši mä'ttjummuš da ouddnummuš; tanccâmkäälzin vuejjad mä'ttjummuš, čuõiggmõš; mii-ne jee'res, mii)?
- Kovvõöl päärna kiõllouddnummuž (vuõssmõs sää'n da ciälkki, mainstem fi'ttjummuš, vuei'tlvaž jionnõkvää'jj: mõök-ne jee'res, mõök)?
- Kovvõöl päärna puöccmõõžž da tuejjuum tu'tkkummuž (jiännai-a puöcci da mäid puöcci, päärt da lää'desvuott töid, tääim/ tu'tkkummuž, taalkummuž, vuei'tlvaž terapia/psykoloog tu'tkkõõžž, ä'sšnekvuott piärvuä'pstõõggâst djn.)
- Lij-a päärnžen leämmaž:
  - » suävummuž/ põõšk päggõttmõõžž
  - » kasttõöllmõõžž
- Kovvõöl päärna aicctäimm'mõõžž (takainalla viõkksab/läđđsab reag'stem aiccmõ'sše ouddm. jion, kuõsktõs, haaj, njâä'dd da liikkõs djn.)
- Kovvõöl päärna psyklaž ouddnummuž (måkam odd da temperame'ntt, miõll)
- Kovvõöl päärna siõrrmõõžž (siõrrmõš, mäid son jäänmõsân seärr, seärr-a õhttu avi jooukâst, siõrrâmkääu'n da neäv, miõlljurddi, nuu'bb roo'le šiotlõõvmmõš, miõlkie'ssi pääi'k dno.)
- Kovvõöl päärna juõ'kkpeivvsaž tääimaid da se'rddemvue'jjid (päärna spravdõöttmõš juõ'kkpeivvsaž täämain, mä't-a teävõöttmõš da jaausõöttmõš, poormõš, nuu'žnkest jäättmõš dno. Mä'htt jee'resnällsem se'rddemvue'jj o'nnste, ouddm. vuälggmõõžž, mäccmõõžž dno.)?
- Ouddpeämm/ pei'vvhäid
  - » Måkam ouddpeämmä'rttel da vuä'psteeresurs to'ben lij?
  - » Lij-a päärna šoddmõš da ravsummuš ouddnam vue'rddem-meäldlänji?
  - » Ouddpeämm vuei'nelm päärna raaväsvuõdin da viõkkvaarin de vä'zžlõõžžin
  - » Vuei'tlvaž tue'rj taarb da tuä'rjjtääim
  - » Sosiaal'laž vue'jj häädast (taaurõõžž, se'rddemvue'jj, keeu'summuš dno.)
  - » Miõllvue'kk da psyklaž oudldõõžž (tä'skkvuott, vuälmiõllsažvuott, jijjâs la'mmjummuš djn.)

Â'lddsoogg puõccmõõžž da ouddnemnallšem va'žžtõõzz

- Leät-a piârrjest da/ le'be â'lddsooggâst tuõttum da ķeä'st
  - » sârnamouddnem spesiaalvaiggâdvuõđ
  - » mättjem vaiggâdvuõđ
  - » lookkâmvaiggâdvuõđ
  - » činġmõõvwâmvaiggâdvuõđ (jiõččvuõđ le'be diagnisõsttum)
  - » autismķeârjjaivuõđ heämmõõzz
  - » miõllheämmõõzz
  - » kõlbbrâhsspuõccmõõžž
  - » čââ'đpuõccmõõžž (râjjõõzzlaž čââ'đvââ'jj/ lo'sses rytmsie'jjtõõzz nuõrrân)
  - » jee'res, mii?
- Päärnaž lij vuâžžam aalg skîârġkkum sooggseellain. Liâ-a teâđast skîârġkki da suu â'lddsoogg puõccmõõžž da ouddnemnallšem va'žžtõõzz?
  - » Kâ'l, mõõk?
  - » Jiâ

Kaart'tõõzz raajjmõõžžâst liâ leämmaž mie'ldd (nõmm da status/ämatnõmmõk)

